

ტურიზმის ინდუსტრიის გამოწვევები საქართველოში

პალარი არღუთაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასისტენტ-პროფესორი

ტურიზმის ინდუსტრიის განვითარება საქართველოში ერთ-ერთ პრიორიტეტადაა მიჩნეული. საქართველოში ტურიზმის განვითარებას შეუძლია მნიშვნელოვანი ბიძგი მისცეს ეკონომიკურ აქტივობას, როგორც ეროვნულ, ასევე რეგიონულ დონეზე. რაც კონკრეტულად გამოიხატება სამუშაო ადგილების შექმნაში, გადასახადების გენერირებაში, სერვისების მიწოდებაში, ტურიზმთან მომიჯნავე სექტორების განვითარებაში და ა.შ.

სტატიაში განხილული და გაანალიზებულია საქართველოს ტურისტული პოტენციალი, მისი ბუნებრივ-კულტურული და რელიგიური ფასეულობების მქონე ისტორიული ძეგლები, რაც გრძელვადიანი პერიოდისათვის წარმოადგენს ტურიზმის განვითარების მნიშვნელოვან საფუძველს.

საკვანძო სიტყვები: ტურიზმი; ტურისტული პოტენციალი; მოგზაურობისა და ტურიზმის ინდუსტრია.

მოგზაურობისა და ტურიზმის ინდუსტრია ერთ-ერთი სწრაფად მზარდი დარგია მსოფლიო მასშტაბით. თანამედროვე პირობებში საგრძნობლად გაიზარდა ტურიზმის ეკონომიკური და სოციალური მნიშვნელობა როგორც განვითარებულ, ასევე განვითარებად ქვეყნებში, რაც განპირობებულია ინდუსტრიის დადებითი ეკონომიკური ეფექტებით, როგორიცაა: ადგილობრივი რეზიდენტების შემოსავლების ზრდა, სამუშაო ადგილების შექმნა, გადასახადების გენერირება, ქვეყანაში უცხოური ვალუტის შემოდიდება და ა.შ.

სწრაფად ცვალებად გარემო პირობებში აქტუალური გახდა ტურიზმის დაგეგმვის და მდგრადი განვითარების საკითხები, რაც გულისხმობს როგორც ეკონომიკური სარგებლის ზრდას, ასევე გარემოს დაცვის, კულტურული ფასეულობების შენარჩუნების, ნეგატიური ეფექტების შეზღუდვის შესაბამისი პოლიტიკის შემუშავებას.

ტურიზმის ინდუსტრიის განვითარება საქართველოში ერთ-ერთ პრიორიტეტადაა მიჩნეული. ქვეყანას გააჩნია, როგორც უნიკალური კულტურული მემკვიდრეობა და ტრადიციები, ასევე საკმაოდ მდიდარი ბუნებრივი რესურსები, რაც ტურიზმის განვითარების მნიშვნელოვანი წინაპირობაა. აღნიშნული ფაქტორების მიუხედავად, ქვეყანაში სრულყოფილად ვერ ხდება არსებული რესურსების ათვისება-დატვირთვა რასაც როგორც სუბიექტური, ასევე ობიექტური მიზეზები აქვს.

საქართველოში ტურიზმის ინდუსტრიის სტრატეგიული დაგეგმვისათვის აუცილებელია სხვადასხვა კომპონენტის გათვალისწინება, როგორიცაა: ტურისტული აქტივობა, განთავსების საშუალებები, ტრანსპორტი, სერვისი, ინფრასტრუქტურა და ინსტიტუციური ელემენტები. აღნიშნული საკითხების გაანალიზება მნიშვნელოვანია როგორც ეროვნული, ასევე რეგიონული და ლოკალური განვითარების თვალსაზრისით.

ტურიზმის ინდუსტრიამ უკანასკნელი ათწლეულის განმავლობაში სხვადასხვა მაკროეკონომიკური მაჩვენებლების მიხედვით სტაბილური ზრდის დონე შეინარჩუნა. მოგზაურობისა და ტურიზმის მსოფლიო საბჭოს (World Travel & Tourism Council)^[6] მონაცემებით, მოგზაურობა და ტურიზმი წარმოადგენს მსოფლიოში ერთ-ერთ უდიდეს ინდუსტრიას თითქმის ყველა ეკონომიკური მაჩვენებლით. ტურიზმის ინდუსტრიის წილი გლობალურ ეკონომიკაში პირდაპირი და არაპირდაპირი ეფექტების გათვალისწინებით, მშპ-ის 10.2%-ს (7.6 ტრლნ აშშ დოლარი) შეადგენს. ტურიზმის ინდუსტრია აქტიურად ქმნის სამუშაო ადგილებს, ის ერთ-ერთი მოწინავეა დასაქმების თვალსაზრისით. 2017 წლის მოგზაურობისა და ტურიზმის მსოფლიო საბჭოს მონაცემებით, ტურიზმის ინდუსტრიაში დასაქმებულთა რაოდენობამ 293 მლნ შეადგინა. მსოფლიო მასშტაბით ტურიზმში სტაბილურად იზრდება ინვესტიციების მოცულობა, 2017 წლის მონაცემებით 807.5 მლრდ აშშ დოლარის ინვესტიცია განხორციელდა, რაც მთლიანი ინვესტიციების 4.4%-ს შეადგენს^[7].

ტურიზმის განვითარებას მნიშვნელოვანი როლის შესრულება შეუძლია ეროვნულ, რეგიონულ და ლოკალურ დონეზე ეკონომიკური აქტივობას გაძლიერების თვალსაზრისით. ცხადია, რომ აღნიშნული საკითხის სრულყოფილად შეფასებისათვის აუცილებელია ტურიზმის ინდუსტრიის, როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი გავლენის იდენტიფიკაცია. ტურიზმის სფეროში განხორციელებული აქტივობა ნათლად ვლინდება ტურიზმის სექტორის მრავალ დადებით ეფექტში, მათ შორის აღსანიშნავია: მოსახლეობის დასახლება და დამაგრება; ცხოვრების დონის, ხარისხის გაუმჯობესება, მწარმოებლური ძალების განვითარება და განახლება; კულტურათა დიალოგი; კავშირების განვითარება უცხო ქვეყნებთან, ბიზნესურთიერთობების ჩამოყალიბება; ტურისტული რეკრეაციული ცენტრების, ეკონომიკურად დეპრესირებული რეგიონების განვითარება; სხვა დარგების განვითარების სტიმულირება; ეკონომიკური ინტეგრაციის და გლობალიზაციის სტიმულირება^[1].

დადებით ეფექტს თან სდევს შესაძლო უარყოფითი გავლენა, როგორიცაა: გარემოს დაზიანდულობა, ტურისტული დანიშნულების ადგილებში ფეხით მოსიარულებთა და ტრანსპორტის სიჭარბე, რაც იწვევს აღნიშ-

ნული ადგილების გადატვირთვას, ტურისტული არეალი შესაძლოა გახდეს არამიმზიდველი არასათანადო სივრცითი დაგეგმარების შედეგად. არსებობს გარკვეული საფრთხეები, რომელმაც შესაძლოა გამოიწვიოს კულტურული იდენტობის ტრანსფორმაცია. ეკონომიკური სარგებლის მიღება ადგილობრივი საზოგადოებისა და რეზიდენტებისათვის შესაძლოა შეიზღუდოს, თუ დანიშნულების ადგილზე ადამიანური რესურსები ამ კონკრეტული არეალიდან არ იქნება დასაქმებული. ხშირად ხდება, რომ არარეზიდენტი პირი არის ტურისტული ობიექტის მესაკუთრე. ასევე ეკონომიკური დანაკარგია, როცა ტურიზმში გამოყენებული საქონლის უმეტესობა არის იმპორტირებული, რაც ზღუდავს ეკონომიკური ეფექტის მასშტაბებს.

ზემოაღნიშნული საკითხების გარდა აუცილებელია ტურიზმის განვითარების ფუნქციონალური და ინსტიტუციური გარემოს შეფასება და ანალიზი, რაც ტურიზმის დაგეგმვის და წარმატებულად ფუნქციონირების მნიშვნელოვან წინაპირობას წარმოადგენს.

ტურისტულ ინდუსტრიაში იქმნება მრავალფეროვანი ტურისტული პროდუქტი, რომელიც, საბოლოო ანგარიშით, უნდა მიეწოდოს მომხმარებელს, მათი თავისებურებები ეფუძნება რეგიონის, აგრეთვე საქონლისა და მომსახურების სპეციფიკას. კონკრეტული რეგიონის ფარგლებში შესაძლებელია შეიქმნას ტურისტული პროდუქტის საკმაოდ ფართო ასორტიმენტი, რომელიც ორიენტირებული იქნება შესაბამის მიზნობრივ სეგმენტზე. ტურიზმის გარკვეული მიმართულებები მოითხოვს მაღალი დონის ინფრასტრუქტურას და შესაბამისი მომსახურების მიწოდებას. როგორც ერთ, ისე მეორე შემთხვევაში ტურიზმი განიხილება, როგორც ეკონომიკური საქმიანობის სფერო, რომელსაც შეუძლია სტიმული მისცეს ცალკეული რეგიონის, ასევე ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებას.

ტურიზმი ხელს უწყობს სამუშაო ადგილების შექმნას, საგადასახადო შემოსავლების ზრდას, მომიჯნავე სექტორების განვითარებას და ა.შ. მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ეფექტი წარმოიქმნება, როდესაც ვიზიტორები იძენენ სხვა საქონელსა და მომსახურებას, ეს კი ზემოქმედებს რეგიონზე, ქალაქზე, სოფელზე, კონკრეტული დანიშნულების ადგილზე [3].

რეგიონული ტურიზმის განვითარებისათვის აუცილებელია გარკვეული თეორიული და პრაქტიკული ასპექტების ანალიზი, რომელიც მნიშვნელოვანი წინაპირობაა კონკრეტული რეგიონის გლობალურ ბაზართან ინტეგრირების, საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების დამყარების მხრივ. ნებისმიერ რეგიონს გააჩნია გარკვეული პოტენციალი რესურსების თვალსაზრისით. საწყის ეტაპზე აუცილებელია აღნიშნული რესურსების ეფექტიანი გამოყენებისათვის კონკრეტული ვარიანტებისა და პრიორიტეტების განსაზღვრა. სტრატეგიული მართვის პრინციპებიდან გამომდინარე საჭიროა აღნიშნული პრიორიტეტების სწორად ჩამოყალიბება, რაც ხელს შეუწყობს რეგიონის გლობალური მიწოდების ჯაჭვში ჩართვას. ამისათვის კი საჭიროა ადეკვატური გადაწყვეტილებების მიღება. მმართველობითი გადაწყვეტილებების აუცილებლობა დგება მაშინ, როდესაც მართვის ობიექტმა (ჩვენს შემთხვევაში რეგიონმა, სექტორმა) უნდა შეიძინოს ახალი სასურველი თვისებები. გლობალური ეკონომიკის პირობებში, უნდა მოხდეს კონკურენტული სტრატეგიების შემუშავება, მართვის ობიექტის სასურველ კონდიციაზე გადაყვანა მინიმალური დანახარჯების პირობებში, რითაც ახალი ხარისხობრივი მახასიათებლების შეძენით რეგიონი სხვა სისტემებთან შედარებით მოიპოვებს კონკურენტულ უპირატესობას. [2]

ტურიზმის გავლენა ქვეყნის ეკონომიკაზე, რეგიონზე საკმაოდ მრავალფეროვანი და ფრაგმენტულია. ტურიზმის განვითარება სტიმულს აძლევს და ხელს უწყობს მოთხოვნის ზრდას მრავალფეროვან საქონელსა და მომსახურებაზე, ვინაიდან რეგიონში ჩამოსულ ტურისტებს აქვთ განსხვავებული მოთხოვნები და საჭიროა მათი დაკმაყოფილება. აღნიშნული მოთხოვნები სასურველია დაკმაყოფილდეს ტურიზმის ინდუსტრიის სხვადასხვა მწარმოებლის მიერ შექმნილი პროდუქციით. საქონელსა და მომსახურებაზე მოთხოვნის ზრდის შედეგად იქმნება მიწოდების გაფართოების წინაპირობა. აღნიშნულში იგულისხმება საქონელი და მომსახურება, რომელიც მოიხმარება როგორც უცხოელი ვიზიტორების, ასევე ადგილობრივი რეზიდენტების მიერ [5].

ბუნებრივია, რომ ვიზიტორების ზრდის ტენდენცია საქართველოსათვის წარმოადგენს, ერთი მხრივ, დამატებით შესაძლებლობას ეკონომიკური აქტივობის გაძლიერების თვალსაზრისით, ხოლო მეორე მხრივ, ის გამოწვევაა, ვინაიდან აუცილებელია მომსახურების სტანდარტების გაუმჯობესება, ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება, ტურიზმის საინფორმაციო სერვისების სრულყოფა, მრავალფეროვანი ტურისტული პროდუქტების შეთავაზება, ადამიანური რესურსების განვითარება. აღნიშნული საკითხები მჭიდროდაა ერთმანეთთან დაკავშირებული და იგი მოითხოვს ტურიზმის ინდუსტრიის, როგორც სტრუქტურული ელემენტების გააზრებას, ასევე შესაბამისი ინსტიტუციური გარემოს ფორმირებას.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში არსებულ თითოეულ რეგიონს საკმაოდ სოლიდური ტურისტული პოტენციალი გააჩნია. თითქმის ყველა მუნიციპალიტეტში არსებობს არაერთი ბუნებრივ-კულტურული, ისტორიული თუ რელიგიური ფასეულობის მქონე ძეგლი. აქედან გამომდინარე, რეგიონის გრძელვადიანი განვითარებისათვის ტურისტული პოტენციალი შეიძლება განხილულ იქნეს, როგორც მისი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი.

ბოლო წლების დინამიკის მიხედვით, რეგიონში ტურისტებისა და ვიზიტორების ნაკადები საგრძნობლადაა გაზრდილი, რაც დადებით ტენდენციად უნდა ჩაითვალოს. თუმცა, აღსანიშნავია რომ ტურისტული ობი-

ექტების დამთვალეიერებელთა დიდი ნაწილი ერთდღიანი ვიზიტორები არიან და არა ტურისტები. ყოველივე ეს განპირობებულია სხვადასხვა მიზეზით. აღსანიშნავია, რომ ტურისტებისა და ვიზიტორების რაოდენობის მატების ფონზე რეგიონში აქტუალურია ტურისტული ინფრასტრუქტურის, ადამიანური რესურსების მომზადების და კვალიფიკაციის ამაღლების, ტურისტული დანიშნულების ადგილების განვითარებასთან დაკავშირებული საკითხები [4].

ქვეყნის ტურისტული პოტენციალის შესწავლის დროს, გარდა იმ საკითხისა, თუ როგორია ქვეყნის ტურისტული განვითარების დონე მნიშვნელოვანია შეფასდეს თითოეული რეგიონის ტურისტული განვითარების ზეგავლენა მთლიანად ეკონომიკურ განვითარებაზე. ამ თვალსაზრისით, საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებასთან ერთად, შესასწავლია შიდა ტურისტული აქტივობა, რაც გავლენას ახდენს ქვეყნის, რეგიონის ეკონომიკურ განვითარებასა და შემოსავლების განაწილებაზე.

რეგიონში ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს განთავსების საშუალებები. აღსანიშნავია, რომ ბოლო დროს ტურისტებში განსაკუთრებით აქტუალურია საოჯახო ტიპის სასტუმროები, რაც განპირობებულია იმით, რომ ცხოვრების აჩქარებული რიტმი წარმოშობს ადამიანის ბუნებრივ მოთხოვნილებას პერიოდულად დაისვენოს მშვიდ და წყნარ გარემოში, სუფთა ჰაერზე. საოჯახო სასტუმროების ბიზნესის განვითარება სოფლად განვითარების ერთ-ერთი აუცილებელი პირობაა და იგი განაპირობებს ადგილობრივი მეურნეობის განვითარებას, სეზონური მიგრაციის შემცირებას და ინფრასტრუქტურის სრულყოფას.

კვლევის შედეგად გამოვლენილი პრობლემები მეტ-ნაკლებად დამახასიათებელია არა მარტო რომელიმე კონკრეტული რეგიონისთვის, არამედ საქართველოს თითქმის ყველა რეგიონისთვის, რომელიც საჭიროებს შესაბამისი პასუხისმგებელი ორგანოების კომპლექსურ, ადეკვატურ რეაგირებას, რათა გაუმჯობესდეს ტურისტთა მომსახურების ხარისხი და გაიზარდოს ტურისტული ნაკადების მოცულობა.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში, როგორც დიდი ტურისტული პოტენციალის მქონე ქვეყანაში შესაძლებელია განვითარდეს ტურიზმის ისეთი მიმართულებები, როგორიცაა: სამკურნალო ტურიზმი, ეკოლოგიური და კულტურული ტურიზმი, ექსტრემალური ტურიზმი, სოფლის ტურიზმი, ღვინის, პილიგრიმული და არქეოლოგიური ტურიზმი. ამისათვის საჭიროა ისეთი ტურისტული ოპერატორებისა და სააგენტოების შექმნა, რომლებიც იზრუნებენ აღნიშნული მიმართულებების მიხედვით ტურისტული მარშრუტების შექმნაზე, როგორც შიდა, ასევე უცხოელი ტურისტებისთვის.

ლიტერატურა:

1. მარგველაშვილი მაია, ტურიზმის ეკონომიკა, თბილისი, 2012წ.
2. მესხია იაშა, საქართველოს ტურიზმის თანამედროვე მდგომარეობის ანალიზი და პერსპექტიული განვითარების ორიენტირები, III საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია, ბათუმი, 2012.
3. ხოხობაია მერაბ, ეკონომიკაზე ტურიზმის გავლენის განსაზღვრის მეთოდოლოგიური საფუძვლები, ეკონომიკა და ბიზნესი, ნომბერ-დეკემბერი #6, 2014 წელი.
4. ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში, საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია, 2014.
5. A Tourism and Environment Publication, World Tourism Organization, Guide for Local Authorities on Developing Sustainable Tourism, 1998.
6. www.wttc.org
7. www.unwto.org
8. WWW.WB.org

The Challenges of Tourism Industry in Georgia

Valeri Arghutashvili

PhD of Economics
Assistant Professor
Tbilisi State University

S u m m a r y

The development of the tourism industry is one of the priorities in Georgia. The development of tourism in Georgia can give a significant boost to economic activity at the national and regional levels. What exactly is expressed in the creation of jobs, etc.

The article discusses and analyzes the tourism potential of Georgia, its historical, cultural and religious values with historical monuments that for a long time serve as the main source of tourism development.

Key words: Tourism; Tourism potential; Tourism and tourism industry.